

23.11.2014

Maa- ja metsätalousministeriö
Luonnonvaraosasto
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo@mmm.fi

Viite: Lausuntopyyntö 29.10.2014 (MMM058:00/2011 ja MMM014:00/2013)

LUONNOS EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTON SUOMEN TOIMINTAOHJELMAKSI

Elintarviketeollisuusliitto ry:n Kalateollisuusyhdistys kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) Suomen toimintaohjelmaksi. Tässä lausunnossa keskitytään kommentoimaan varsinaista toimintaohjelmaluonnosta ensisijaisesti kalatuotteita jalostavan teollisuuden näkökulmasta. Lausunnossa ei sen sijaan arvioida toimintaohjelmaa koskevaa ympäristöselostusta.

1. Toimintaohjelman päätavoitteet ja painopisteet:

Kalateollisuusyhdistys pitää toimintaohjelman päätavoitetta ja -linjauksia erittäin kannattavina. Kuten luonnoksessakin todetaan, kilpailukykyisen toimintaympäristön luominen on ensiarvoisen tärkeää koko arvoketjulle toimialan kestävä kasvun ja uudistumiskyvyn turvaamiseksi. Keskeinen osa yrityslähtöisyyttä on tarkoituksenmukaisen sääntelyn kehittäminen, mikä on myös huomioitu toimintaohjelman luonnoksessa. Nämä edellä mainitut näkökohdat heijastuvat hyvin myös toimintaohjelman pohjaksi laaditun strategian painopistealueina.

Toimintaohjelman kausi kattaa vuodet 2014–2020, mikä on melko pitkä aika huomioiden mm. taloudellisessa ja poliittisessa toimintaympäristössä tapahtuvien muutosten nopeus ja osin myös niiden arvaamattomuus. Kalateollisuus pitää tämän vuoksi tärkeänä, että ohjelman toteutuksessa säilytetään tietty liikkumavapaus ja reagointikyky. Toimintaohjelmassa esitetty jatkuva vaikuttavuuden arviointi tukee tätä lähestymistapaa. Joustavuudella turvataan osin se, että ohjelmakauden toimenpiteillä saadaan aikaan paras mahdollinen lopputulos ja panostetut resurssit jäävät tuottamaan hyötyä vielä tukikauden päätyttyäkin.

Toimintaohjelmassa heijastuvat luonnollisesti EU-tason yhteistä kalatalouspolitiikkaa määrittelevät perusperiaatteet ja painopisteet. Keskeisimpiä näistä on erityisesti alkutuotannon ekologinen kestävyys, mikä näkyy vahvasti myös kansallisessa toimintaohjelmaluonnoksessa. Yhdistys pitää hyvänä, että tästä huolimatta ohjelmassa tarkastelunäkökulmana on kuitenkin koko arvoketju, jota tarkastellaan ympäristöulottuvuuden ohella myös taloudellisen ja sosiaalisen vastuullisuuden näkökohdista.

Erityisesti EU-tasolla toimialaa koskeva lähestymistapa keskittyy pääasiassa alkutuotantoa määritteleviin kalastuspoliittisiin (ml. kalankasvatus) linjauksiin, joten on hyvä, että kansallisesti ohjelmassa on mukana myös elinkeinopoliittista tarkastelua. Tätä tulisi tehdä nykyistä enemmän koko arvoketjun kattavasta näkökulmasta, jotta kaikki keskeiset kotimaisen raaka-aineen saatavuuden parantamiseen liittyvät näkökohdat otettaisiin kattavasti ja realistisesti huomioon. Tästä näkökulmasta toimintaohjelmassa tulisi huomioida uusien liiketoimintamahdollisuuksien ohella paremmin myös ns. perinteisemmän

23.11.2014

ja jo olemassa olevan yritystoiminnan yleisen kannattavuuden parantaminen sekä toimintojen tehostaminen. Näitä näkökulmia lienee mahdollista tähdentää myös hankekohtaisissa seurantaindikaattoreissa.

Kuten jo edellä todettiin, toimintaohjelman pääasiallinen painopiste on kotimaista alkutuotantoa koskevilla toimenpiteillä ja jalostusta käsitellään huomattavasti rajallisemmin. Kotimaisen raaka-aineen saatavuuden parantamiseksi ja käytön vauhdittamiseksi on tärkeää, että toimenpiteiden tarkastelunäkökulma kattaa koko arvoketjun tuotteiden loppukäyttäjään asti. Tämä voitaneen varmistaa toimintaohjelmassa toteuttavissa hankkeissa ja niiden vaikuttavuuden seuranta- ja arviointikriteereissä.

2. Toimintaohjelman rakenne:

Toimintaohjelman luonnos on hyvin kattava dokumentti, jossa on runsaasti asiaa. Asiakirjaan on yhdistetty EU:n prioriteettien ja kansallisista painopisteiden muodostaman matriisimaisen kokonaisuuden sisältöä, mikä ei tekstimuodossa kaikilta osin toimi parhaalla mahdollisella tavalla. Yhtenäiset muotovaatimukset jäsenmaiden toimintaohjelmille ovat EU-näkökulmasta ymmärrettäviä, mutta toisaalta ne heikentävät toimintaohjelman luettavuutta kansallisesti. Ohjelman keskeinen konkreettinen sisältö, eli tausta (SWOT), toimintaohjelman painopisteet sekä niihin liittyvät alatoimenpiteet sekä ohjelman toteutumisen seuranta ikään kuin hukkuvat tekstimassaan.

Toimintaohjelman luettavuuden ja käytettävyyden lisäämiseksi kansalliseksi lisätyökaluksi voisi työstää jonkinlaisen tiivistelmän sen keskeisimmistä kohdista. Tämä voitaisiin tehdä yhteistyössä toimintaohjelman seurantakomitean myötävaikutuksella esimerkiksi siinä vaiheessa, kun ohjelmassa nyt hanke- ja lukumäärätasolla lueteltuja indikaattoreita ryhdytään tarkentamaan kansallisesti toimintaohjelman todellista vaikuttavuutta kuvaavaan muotoon.

3. SWOT-analyysiin liittyviä huomioita:

Toimintaohjelmassa esitetyssä SWOT-analyysissä käsitellään kalan jalostusta ja kauppaa (osio 2.1.5). Kalateollisuusyhdistys esittää, että osassa ”keskeiset tarpeet” huomioidaisiin myös lisääntyvän EU-tason ja kansallisen sääntelyn määrä. Sääntely-ympäristön yksinkertaistaminen ja siihen liittyen toiminnanharjoittajien tasapuolisen valtakunnallisen valvonnan edistäminen ovat keskeisiä tekijöitä alan kilpailukykyisen toimintaympäristön turvaamiseksi.

Toisaalta alan toimintaympäristöön liittyy myös kuluttajien mielikuvat ja näkemykset elintarvikealan toiminnasta ja valmistamista tuotteista. Kuten SWOTissakin todetaan, kuluttajat haluavat pidemmälle jalostettuja ja helpommin käsiteltäviä kalatuotteita. Samalla niiden tulisi kuitenkin olla lähes romantisoidulla tavalla mahdollisimman ”luonnollisia”, millä viitataan usein kotitarvekalastuksen mukaiseen toimintaan. Kuluttajien ymmärryksen lisääminen modernin elintarvikeketjun toiminnasta ja tuotteiden ominaisuuksista mm. kylmäketjun toiminnan sekä säilyvyyden suhteen on keskeinen viestinnällinen haaste, johon tulevilla ohjelmakaudella on vastattava.

Osana SWOT-analyysia mainitaan myös jalostukseen liittyen kuljetusten osuus ympäristövaikutuksia aiheuttavana tekijänä. Elintarvikkeita koskeva elinkaaritutkimus on osoittanut, että kuljetuksilla ei ole yleisesti ottaen kovinkaan suurta merkitystä elintarvikkeiden aiheuttaman ympäristökuormituksen näkökulmasta. Tämä ei toki vähennä kotimaisen raaka-aineen saatavuuden parantamisen tärkeyttä, mutta ei toisaalta myöskään välttämättä ole siihen liittyen merkittävin ympäristöllinen peruste.

23.11.2014

4. Muita toimintaohjelmaan liittyviä huomioita:

Strategiassa ja toimintaohjelman muissa osissa mainitaan useassa yhteydessä kestävät kalastustuotteet ja muu kestävä kehityksen mukainen toiminta. Kestävä kehitys sovellettaessa toimintaohjelman toteutuksessa on hyvä huomioida, että käsitteeseen liittyy monta ulottuvuutta, joita voidaan painottaa eri tavoin riippuen tilanteesta ja toimijasta. Elintarvikkeille ei ole tällä hetkellä olemassa esimerkiksi tuotteen ympäristöominaisuudet osoittavaa ympäristömerkkiä, koska tällaisten kriteerien laatiminen on osoittautunut liian monimutkaiseksi. Toki tässä yhteydessä voidaan soveltaa erilaisia eettisiä sertifikaatteja, jotka keskittyvät useimmiten raaka-aineen alkuperään ja siihen liittyviin ympäristö- tai muihin näkökohtiin. Vastaavasti luomu on osoitus tietynlaisesta tuotantotavasta esimerkiksi kalaraaka-aineen ja siitä jalostettujen elintarvikkeiden osalta.

Toimintaohjelmassa mainitaan useassa yhteydessä käsite ”sininen biotalous”. Tämän ilmeisesti osin EU-lähtöisen termin sisältöä voisi avata luonnoksessa tarkemmin. Sinistä biotaloutta kehitettäessä on tärkeää huomioida kansallinen biotalousstrategia ja sen yhteydessä suunnitellut toimenpiteet päällekkäisyyksien välttämiseksi ja toisaalta kalatoimialaa koskevien biotaloussynergioiden toteuttamiseksi (www.biotalous.fi).

Toimintaohjelmassa tarkastellaan myös kalatoimialan vientimahdollisuuksia ja niiden parantamista. Kalateollisuus pitää tätä hyvänä, sillä aihe on tärkeä ja hyvin ajankohtainen. Alan vientitoimintoja kehitettäessä osana EMKR-kauden toimenpiteitä on hyvä huomioida myös syksyllä 2014 käynnistetty Team Finland –kokonaisuuteen liittyvä ja vuoteen 2020 ulottuva elintarvikealan vientiohjelma ”Food from Finland” ja siinä suunnitella olevat toimenpiteet (<http://www.exportfinland.fi/food-from-finland>).

Kalateollisuusyhdistys pitää hyvänä, että toimintaohjelmassa huomioidaan toimintojen ja valmiuksien kehittämisessä valtakunnallisen tason ohella myös alueellinen ulottuvuus. Alueellisiin hankkeisiin panostettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota kehitettävien toimintamallien monistettavuuteen sekä läpinäkyvään tiedonkulkuun, jotta vältetään päällekkäisiltä hankekokonaisuuksilta ja hankkeiden tulokset pystytään hyödyntämään mahdollisimman kattavasti.

Kunnioitavasti

ELINTARVIKETEOLLISUUSLIITTO ry

Anna Vainikainen
toimialapäällikkö
050 583 4078
anna.vainikainen@etl.fi